

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

แนวทางการศึกษา

การศึกษาศาสตร์สื่อสารทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) พ.ศ. 2544-2548 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการค้นคว้าคัดสรรสารสนเทศของหลวงตามหาบัว เพื่อนำเนื้อหาการเทศน์นั้นไปวิเคราะห์หากระบวนการสื่อสารทางการเมือง การเทศน์ของหลวงตามหาบัว ซึ่งได้รับการถอดเทปจากบันทึกหลังจากที่ท่านเทศน์จบลง ปรากฏใน www.luangta.com เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นช่วงปลายของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ (ซึ่งมีนายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ต่อเชื่อมการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่¹ ดังนั้นการเทศน์ของหลวงตามหาบัว จึงเกี่ยวข้องกับ 2 ประเด็น ได้แก่ ผลงานรัฐบาลปัจจุบันและการเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งแรก และการเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งที่ 2² ผู้วิจัยได้ติดตามการเทศน์ของหลวงตามหาบัว จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2548 เนื่องจากได้กำหนดกรอบการวิจัยไว้เพียง 5 ปี (พ.ศ. 2544-2548)

เครื่องมือการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นลักษณะการค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการ ดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ คือ ค้นคว้าข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกการเทศน์ของพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) ตั้งแต่ พ.ศ. 2544-2548 จาก www.luangta.com และนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์วาทกรรม เพื่อประมวลเนื้อหาและความถี่ในการใช้เนื้อหา สาร และรูปแบบวาทกรรม

¹ซึ่งจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 มกราคม 2544

²ซึ่งจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548

2. วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เทคนิครูปแบบการนำเสนอเทคนิควิธีของ พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) โดยสื่อหนังสือพิมพ์ (แหล่งทุติยภูมิ) ที่นำไปขยายต่อ หรือผลิตซ้ำ ว่ามีการดัดแปลง แก้ไขหรือขยายความหรือทำให้เกิดความแตกต่างไปจากเทคนิคเดิมของท่านหรือไม่

อนึ่ง การศึกษาการเทศน์ของพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) ระยะเวลาการเทศน์ในช่วงเวลาระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 จำนวน 47 เรื่อง แบ่งเป็น

1. เนื้อหาการเทศน์ซึ่งอิงกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในรอบปี พ.ศ. 2544 รวม 21 เรื่อง

2. เนื้อหาการเทศน์ซึ่งอิงกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในรอบปี พ.ศ. 2545-2546 รวม 7 เรื่อง

3. เนื้อหาการเทศน์ซึ่งอิงกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในรอบปี พ.ศ. 2547 รวม 8 เรื่อง

4. เนื้อหาการเทศน์ซึ่งอิงกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในรอบปี พ.ศ. 2548 รวม 11 เรื่อง

และเนื่องจากการเทศน์ของท่านได้รับการ บันทึกเทปและถอดข้อความในภายหลัง โดยปรากฏชื่อหัวเรื่องการเทศน์ทุกครั้ง ผู้วิจัยจึงได้สุ่มตัวอย่างเทศน์ของท่านในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2544-2548)

เพื่อทดสอบความถูกต้อง (validity) และความน่าเชื่อถือ (reliability) ว่าเนื้อหาการเทศน์กับชื่อเรื่องเทศน์ตรงกันหรือสอดคล้องกันหรือไม่ โดยสุ่มตัวอย่างจากการเทศน์ 60 เดือน (5 ปี) สุ่มเดือนละ 1 เรื่อง โดยเนื้อหาไม่ซ้ำกัน ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อเรื่องกระจาย ครอบคลุมเนื้อหาสาระทุกด้านคละกันไป ได้แก่ พุทธศาสนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ประเพณี ต่างประเทศ เป็นต้น แต่ละเรื่องมีความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 เป็นจำนวน 60 เรื่อง พบว่าทั้ง 60 เรื่อง มีความสอดคล้องกันระหว่างชื่อเรื่องกับเนื้อเรื่องทุกเรื่อง เนื่องจากผู้ถอดเทปได้ประมวลเนื้อหาเทศน์มาตั้งเป็นชื่อเรื่องเทศน์หรือได้นำวลีหรือบางประโยคในการเทศน์ครั้งนั้น ๆ มาเป็นชื่อเรื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัย การสื่อสารทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย กรณีศึกษาพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน) พ.ศ. 2544-2548 นี้ ได้กำหนดการศึกษาเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาแนวคิดและความเข้าใจเรื่องการเมืองของหลวงตามหาบัว

- 1.1 ความน่าสนใจของหลวงตามหาบัว
- 1.2 ประวัติและคุณลักษณะเฉพาะ
- 1.3 การกำหนดบทบาทและภารกิจ
- 1.4 แนวคิดและความเข้าใจเรื่อง “การเมือง”

ส่วนที่ 2 ศึกษากระบวนการสื่อสารของหลวงตามหาบัว

- 2.1 หลวงตามหาบัวในฐานะสื่อบุคคล (sender)
- 2.2 ช่องทางการสื่อสาร (channel)
- 2.3 รูปแบบการสื่อสาร (style)
- 2.4 กระบวนการสื่อสารทางการเมือง (political process)
- 2.5 กลยุทธ์การสื่อสาร (strategy)
- 2.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองโดยวิธีวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริง

(SWOT Analysis)

- 2.7 ลักษณะผู้รับสาร (receiver)
- 2.8 แหล่งที่มา (source) ของสาร

ส่วนที่ 3 ศึกษาเนื้อหาสาร (message) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาการเทศน์ของหลวงตามหาบัว (จากแหล่งปฐมภูมิ) หน่วยที่จะทำการวิเคราะห์ (unit of analysis) คือเนื้อหาสารในส่วนที่หลวงตามหาบัวเทศน์

ส่วนที่ 4 ศึกษาเนื้อหาเทศน์และรูปแบบการนำเสนอ จากแหล่งทุติยภูมิ คือ สื่อหนังสือพิมพ์จำนวน 15 ฉบับ ที่นำการเทศน์ของหลวงตามหาบัว ไปขยายต่อ หรือผลิตซ้ำ จำนวน 50 ครั้ง ว่ามีการดัดแปลง แก้ไขหรือขยายความหรือทำให้เกิดความแตกต่างไปจากเทศน์เดิมของท่านหรือไม่

ในการศึกษาวิจัยงานชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์ 2 แบบ คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากเทศน์จำนวน 47 เรื่อง เพื่อศึกษาหาประเด็นหรือความหมายของการเทศน์แต่ละเรื่องแต่ละครั้ง ตลอดจนการสำรวจจำนวน และความถี่ของพยางค์ หรือวลีหรือประโยคที่ปรากฏในเทศน์ของหลวงตามหาบัว

2. การวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) จากเทศน์จำนวน 47 ครั้ง เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความหมายในเนื้อหาเทศน์ ที่อาจนำไปสู่ความคิด ความรู้สึกของหลวงตามหาบัว ที่ต้องการที่จะบอกกล่าวกับสังคม สามารถนำไปเป็นข้อคิด เตือนใจ เป็นประโยชน์กับชาติบ้านเมืองได้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 สรุป (data conclusion) เนื้อหาการเทศน์แต่ละครั้ง จำนวน 47 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาเทศน์แต่ละครั้งเพื่อหาประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการเทศน์ครั้งนั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์หาจำนวนและความถี่เกี่ยวกับบุคคลและสถาบันที่หลวงตามหาบัวเทศน์พาดพิง

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์พยางค์ วลี ประโยคที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสถาบันที่หลวงตามหาบัวเทศน์พาดพิง ในรูปของตาราง

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์วาทกรรมที่น่าสนใจในการเทศน์ครั้งนั้น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 จำแนกเนื้อหาเทศน์ จำนวน 50 ครั้ง ออกเป็น 3 รูปแบบ พร้อมทั้งสรุป (data conclusion) เนื้อหาการเทศน์แต่ละรูปแบบ แต่ละครั้ง

1.1 การนำเสนอในรูปแบบของข่าว

1.2 การนำเสนอในรูปแบบของการรายงาน

1.3 การนำเสนอในรูปแบบของข่าวพาดพิง

ขั้นตอนที่ 2

2.1 วิเคราะห์เนื้อหาเทศน์แต่ละครั้งเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ

2.2 ศึกษารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเทศน์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของสื่อที่นำ

เทศน์ของหลวงตามหาบัวไปขยายต่อหรือผลิตซ้ำ